

Opis źródła:

Wydarzenia opisywane przez Geoffroya de Villehardouina dotyczą dziejów IV wyprawy krzyżowej i lat 1204–1207. Jego kronikarskie dzieło o oryginalnym tytule *La Conquête de Constantinople* zostało napisane w języku starofrancuskim. Idea zorganizowania krucjaty narodziła się w Szampanii i była także w planach papieża Innocentego III. Celem IV wyprawy było wsparcie zbrojne państw łacińskich na Bliskim Wschodzie, jednak zakończyła się zdobyciem i złupieniem Konstantynopola w roku 1204, a następnie utworzeniem Cesarstwa Łacińskiego, które przetrwało do 1261 r.

Rodzina kronikarza wywodziła się z Szampanii. Geoffroy de Villehardouin urodził się przed 1155 r. Od 1185 r. Villehardouin wkroczył na arenę polityki szampańskiego dworu. Stało się tak z racji objęcia urzędu marszałka Szampanii w pierwszej połowie 1185 r. Od tej pory Villehardouin zaczął aktywnie uczestniczyć w życiu administracyjnym hrabstwa. Jako marszałek zajmował się sprawami administracyjnymi, czuwał nad domem seniora i jego stajniami, zajmował się kwestiami wojskowymi, pozyskiwał konie, zajmował się aprowizacją podczas wypraw swojego zwierzchnika, zlecaniem napraw uszkodzonej broni, stawał na czele wojska. Z dokumentów hrabstwa Szampanii wynika, że Villehardouin odgrywał znaczącą rolę w życiu administracyjnym dworu. Z dużym prawdopodobieństwem uznać należy, że kronikarz był uczestnikiem III krucjaty. Od 1199 r. brał on z pewnością udział w przygotowaniach do krucjaty organizowanej przez jego seniora, Tybalda III. Dużym wyróżnieniem, zapewne wynikającym z doświadczenia, było skierowanie go zimą 1201 r. do miast włoskich w sprawie zawarcia kontraktu przewozowego. Villehardouin wraz z piątką towarzyszy porozumiał się w Wenecji z dożą Henrykiem Dandolo, aby powrócić potem do Troyes. Po śmierci Tybalda w końcu maja 1201 r., której był świadkiem, stał się orędownikiem wyboru Bonifacego z Montferrat na wodza wyprawy. Wreszcie załatwiwszy swe sprawy rodzinne, w maju 1202 r. wyruszył do Wenecji. Odtąd dzielił już losy innych krzyżowców. W czerwcu 1203 r. znalazł się pod Konstantynopolem. Zdobycie miasta, osadzenie na tronie Aleksego IV i dalsze perypetie krzyżowców oraz Wenecjan sprzyjały jego awansom. Jesienią 1204 r. otrzymał zaszczytny tytuł marszałka Romani. Był uczestnikiem licznych wypraw wojennych przeciwko Bułgarom i Grekom. Stał się wasalem markiza Bonifacego z Montferrat, od którego otrzymał za swe zasługi Mesynę bądź Serrę. Dopiero po śmierci markiza (sierpień/wrzesień 1207) Villehardouin powrócił wiosną 1208 r. do Szampanii. Prawdopodobnie już w połowie 1208 r. Villehardouin przybył do Cesarstwa Łacińskiego i natychmiast włączył się w bieg wydarzeń. Dokument z 2 XII 1212 r. jest ostatnim śladem potwierdzającym, że marszałek Romanii jeszcze żył. Pierwsze informacje o nieznaney kopii

dzieła Villehardouina, a być może oryginały, pochodzą z 1551 r., kiedy Francesco Contarini odkrył ją w Brukseli i zawiózł do Wenecji. Jednakże manuskrypt Contariniego przepadł podobno jeszcze w XVI w. Według tego rękopisu opublikowano pierwsze wydanie dzieła Villehardouina. Odnaleziono jeszcze dziewięć samodzielnych tekstów pracy. Jak wynika z lektury katalogów zbiorów rękopisów w Bibliotece Narodowej w Paryżu można znaleźć jeszcze jedną kopię będącą skrótem z relacji o zdobyciu Konstantynopola oraz jedno tłumaczenie na język włoski z XVI w. Według zgodnych opinii badaczy dzieło powstało w latach 1207–1208. Zakładając wstępnie, że kronika nie była spisywana w kilku odstępach czasu (tzn. nie powstawała w czasie wyprawy), to datę wyznaczającą początek prac nad nią określa śmierć markiza Bonifacego z Montferrat, czyli ok. 4 IX 1207 r. Datę skrajną wyznaczać nam może przypuszczalny okres śmierci marszałka Szampanii, czyli po 2 XII 1212 a przed marcem 1219 r. Nie wydaje się jednak, aby Villehardouin dopiero pod koniec życia postanowił opowiedzieć o wyprawie do Konstantynopola. Sądzić można, że utwór powstał podczas pobytu kronikarza w Szampanii w roku 1208, a przemawia za tym kilka nowych, niesygnalizowanych dotychczas czynników, mających ściśle powiązanie z intencjami autora, które może były bardziej prozaiczne niż się wydaje¹.

Miejsca wydania i tłumaczenia:

Wydanie z r. 1572, Wenecja.

L'Histoire de Geoffroy de Villehardouyn, mareschal de Champagne et de Romenie, de la Conqueste de Constantinople par les barons françoisn associez aux Ventiens; l'an 1204; d'un costé en son vieil langage, et de l'autre en un plus modeme et intelligible, par Blaise de Vigenère. a Paris, 1585.

L'Histoire ou Chronique du seigneur Geoffroy de Villehardouin, mareschal de Champaigne et de Romanie, representee de mot a mot en ancienne langue françoise, d'un vieil exemplaire ecsrit a la main, qui se trouve dans les anciens archives de la serenissime republique de Venise, contenant la conqueste de l'empire de Constantinople, faicte par des barons françois confederes et unis avec les seigneurs venitiens, l'an 1204. Ensemble la description de la prinse de Constantinople, extraicte de la fin des Annales de Nicete

Coniates, historien grec et chancelier des empereurs constantinopolitains, de nouveau mise en françois. A Lyon, par les heritiers de Guillaume Rouille, 1601.
Della guerra di Constantinopoli per la restitutione degl 'imperator Comneni fatta da signori

---

¹ Geoffroy de Villehardouin, *Zdobycie Konstantynopola*, z języka starofrancuskiego przetłumaczył, wstępem i komentarzami opatrzył Z. Pentek, Poznań 2018, s. VII–XXII, XXV–XXVI.

veneziani et francesi, l'anno MCCIV. Libri sei di Paolo Rannusio volgarizzati da Girolamo Rannusio, suo figliolo, Venise 1604.

De bello Constantinopolitano et imperatoribus Comnenis per Gallos et Venetos restituta historia, tłum. P. Rannusio, wyd. M.A. Brogioli, Venice 1609

De bello Constantinopolitano et imperatoribus Comnenis per Gallos et Venetos restituta historia, tłum. P. Rannusio, wyd. J. Gaffarellus, Venice 1634.

Petri d'Outremanni Valentinianensis e Societate Jesu, Constantinopolis belgica, sive de rebus gestis a Balduino et Henrico, impp. Constantinopolitanis. Ortu Valentinianensibus Belgis libri quinque. Accessit de excidio Graecorum liber singularis. Cum uberibus ad utrosque notis, Tornaci 1643.

Histoire de l'empire de Constantinople sous les empereurs françois, divisee en deux parties, dont la première contient l'Histoire de la conquête de la ville de Constantinople par les François et les Venitiens. Avec la suite de cette histoire jusques en l'an 1240, tiree de l'histoire de France ms. de Philippes Mouskes, Chanoine et depuis Evesque de Tournay.

Le seconde contient me histoire generale de ce que les Francois et les Latins ont fait de plus memorable dans l'empire de Constantinople, depuis Qu'il s'en rendirent maistres, jusque a ce que us Turcs en sout emparez, etc., écrite par Geoffroy de Villehardouin. revue et corrigée en cette édition sur manuscrit de Bibliothèque du Roy et illustree d'observations historiques et d'un glossaire, Paris 1657.

Mémoires de Villehardouin, wyd. M. Petitot [w:] *Collection complete des mémoires relatifs a l'histoire de France*, t. 1, Paris 1819.

Geoffroi de Ville-Hardouin, *De la conquête de Constantinople*, wyd. D. Brial, Paris 1822.

Geoffroy de Ville-Hardouin, *De la conquete de Constantinople*, wyd. M. Petitot [w:] *Collection complete des mémoires relatifs a l'histoire de France*, t. 1, Paris 1824.

Chronique de Villehardouin, wyd. J.-A. Buchon, [w:] *Collection des chroniqueurs nationales françaises écrites en langue vulgaire du XIIIe au XVIe siècle*, t. 1–2, Paris 1826.

Geoffroy de Villehardouin, *Chronique de la prise de Constantinople*, wyd. J.-A. Buchon, [w:] *Collection des chroniqueurs nationales françaises écrites en langue vulgaire du XIIIe au XVIe siècle*, t. 3, Paris 1828.

Geoffroy de Villehardouin, *The Chronicle of Geoffroy de Villehardouin, Marshall of Champagne and Romania, concerning the Conquest of Constantinople by the French and Venitians, anno 1204*, transl. by T. Smith, London 1829.

Villehardouin, *La conquête de Constantinople* par F. Michaud et Poujoulat, [w:] *Nouvelle collection de mémoires pour servir à l'histoire de France, depuis le XIIIe siècle... Première*

série, t. 1, Paris 1836 (<https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k308761/f125.image>).

La conquête de Constantinople de Geoffroi de Ville-Hardouin, publ. N. de Wailly, Paris 1874.

La conquête de Constantinople de Geoffroi de Ville-Hardouin, publ. N. de Wailly, Paris 1874, (wydanie różne od poprzedniego).

La conquête de Constantinople de Geoffroi de Ville-Hardouin, publ. Nat. de Wailly, Paris 1882.

La conquête de Constantinople de Geoffroi de Ville-Hardouin, publ. Nat. de Wailly, Paris 1909. Villehardouin, *La conquête de Constantinople*, éditée et traduite par Edmond Faral..., t. 1–2, Paris 1938–19 de Louis Halphen)².

Geoffroy de Villehardouin, *Zdobycie Konstantynopola*, z języka starofrancuskiego przetłumaczył, wstępem i komentarzami opatrzył Z. Pentek, Poznań 2018.

Miejsce przechowywania źródła:

Oryginał źródła (jeśli nie kopia) istniał być może jeszcze w 1551 r., kiedy został odkryty w Brukseli i zawieziony do Wenecji. Rękopis jednak zaginął jeszcze w XVI w.

Tekst źródła:

Geoffroy de Villehardouin, *Zdobycie Konstantynopola*, z języka starofrancuskiego przetłumaczył, wstępem i komentarzami opatrzył Z. Pentek, Poznań 2018, s. 1–2, 85–93 (<https://doci.pl/hildahasz/de-villehardouin-geoffroy-zdobycie-konstantynopola+fmxnce58>).

[I]

[Ogłoszenie krucjaty]

***

[I. Nawoływanie]

(1198–listopad 1199 r.)

[1]

Wiedźcie, że w roku 1197³ od narodzenia Pana naszego Jezusa Chrystusa, za czasów Innocentego, papieża Rzymu, i Filipa, króla Francji, i Ryszarda, króla Anglii, był pewien święty mąż o imieniu Fulko z Neuilly (to Neuilly znajduje się między Lagny nad Marną a Paryżem); a był on kapłanem, i miał probostwo w tym mieście. I ów Fulko, o którym

---

² Za: Geoffroy de Villehardouin, *Zdobycie Konstantynopola...*, s. XL–XLV.

³ Mowa o roku 1197 według starego stylu, ponieważ Innocenty III został wybrany na papieża 8 I 1198 r. za: Geoffroy de Villehardouin, *Zdobycie Konstantynopola...*, s. 2, przyp.1.

wam mówię, począł mówić o Bogu po Francji i innych ziemiach w około; i wiedźcie, że nasz Pan uczynił dlań liczne cuda.

[2]

Wiedźcie, że sława tego świętego męża rozeszła się tak daleko, że doszła do Innocentego, papieża Rzymu; papież skierował swoich ludzi do Francji i polecił temu roztropnemu mężowi, aby rozgłaszał krzyż wolą papieża. A potem skierował tam swego kardynała, mistrza Piotra z Kapui, krzyżowca; i ogłosił przezeń odpuszczenie grzechów krzyżowcom tak jak wam powiem: wszystkim tym, którzy wezmą krzyż i będą służyć Bogu w wojsku jeden rok, zostaną odpuszczone wszystkie grzechy, które popełnili, a z których się wyśpowiadali. Ponieważ odpust ten był tak wielki, serca ludzi mocno się wzruszyły i wielu podjęło krzyż dlatego, że odpust był tak wielki. [...]

[5. Zdobyćcie Konstantynopola]

(12 IV 1204 r.)

[232]

Teraz opowiemy o tych, którzy pozostali pod Konstantynopolem [i] bardzo dobrze przygotowali swoje maszyny, i kamieniorzutnie, i mangonele, i wszystkie maszyny, które służyły do zdobywania miast, ustawili je na nefach i na huissach, a z masztów nef drabiny, które były tak wysokie, iż było to cudem.

[233]

I kiedy Grecy to zobaczyli, rozpoczęli ze swej strony i po swojej stronie umacniać miasto, które było dobrze ufortyfikowane wysokimi murami i wysokimi wieżami – nie było ni jednej wieży, która nie miałaby dwóch lub trzech warstw z drewna, aby uczynić ją wyższą; żadne miasto nie było tak dobrze umocnione. Tak pracowali – z jednej strony Grecy, a z drugiej Frankowie, większą część Wielkiego Postu.

[234]

Wówczas naradzali się wspólnie ci z wojska i postanowili, jak postępować dalej. Dość mówiono za i przeciw, ale koniec tej narady był taki, że jeśli Bóg pozwoli by weszli do miasta przemocą, to całą zdobycz, którą tam wezmą, razem przyniosą i podzielą wspólnie jak należy. A jeśli będą panować w mieście, wezmą sześciu Franków i sześciu Wenecjan, a ci przysięgną na świętości, że wybiorą cesarza, który będzie najodpowiedniejszy dla tej ziemi.

I ten, który zostanie cesarzem przez elekcję, otrzyma czwartą [część] całej zdobyczy i wewnątrz, i na zewnątrz miasta, i otrzyma pałac Bukoleon i Blacherna. A trzy części zostaną podzielone po połowic, połowa dla Wenecjan i połowa dla wojska. I wtedy wybiorą dwunastu najmądrzejszych z wojska pielgrzymów i dwunastu spośród Wenecjan, a ci podzielą fiefy i zaszczyty dla ludzi, i zobowiążą się do służby, którą będą czynić cesarzowi.

[235]

Tak, na tę umowę wyrażono zgodę i zaprzysiężone ją z jednej strony przez Franków, a z drugiej przez Wenecjan [z tym jednak], że po upływie roku, w marcu, będą mogli odejść ci, którzy zechcą, a ci którzy pozostaną w tej ziemi, będą w służbie cesarza, takiej jaka będzie ustanowiona. Na taką umowę wyrażono zgodę, a wszyscy, którzy nie dotrzymaliby jej zostaliby ekskomunikowani.

[236]

Okręty były bardzo dobrze przygotowane i wzmocnione, i załadowano żywność dla wszystkich pielgrzymów. W czwartek, po śródościu wszyscy weszli na nefy i wprowadzili konie na huissy, a każdy oddział miał swój okręt, i byli wszyscy ustawieni rzędem bok w bok, a pomiędzy nefami ustawiono galery i huissy. I było to wielkim cudem patrzeć na to, i dobrze świadczy ta księga, że natarcie było tak rozporządzone, że rozciągało się na dobrą połowę francuskiej mili.

[237]

W piątek, rankiem, wyruszyły nefy i galery i inne statki ku miastu, jak było zarządzane. I rozpoczął się bardzo silny i bardzo ciężki atak. W wielu miejscach wychodzili na ląd i szli w pobliże murów, a w wielu [innych] miejscach drabiny na nefach tak przybliżyły się do umocnień, że ci, którzy byli na wieżach i na murach, i ci na drabinach bili się z nimi mieczami, które trzymali. Tak długo trwał ten szturm, bardzo ciężki i bardzo silny, i bardzo gwałtowny, aż do godziny dziewiątej, w ponad stu miejscach.

[238]

Ale przez grzechy naszych szturm został odparty. I ci, którzy zeszli na ląd z galer i huiss byli siłą odrzuceni precz. I dobrze wiedzcie, że więcej utracili ci z wojska tego dnia, niż Grecy, a Grecy byli z tego zadowoleni. Byli i tacy, którzy uchylili się od ataku, i statki na których byli;

a ci pozostali byli zakotwiczeni blisko miasta, strzelali z kamieniorzutni i mangonel, jedni do drugich.

[239]

Wówczas wieczorem powzięli naradę, ci z wojska i księżę Wenecji, i zebrali się w jednym kościele na drugim [brzegu] portu, w tej części, gdzie byli rozłożeni. Udzielono wielu rad, a ci z wojska byli bardzo zasmuceni, że tego dnia dotknęło ich nieszczęście. Dość było takich, którzy uważali, że należy zaatakować z drugiej strony miasta, w tej części, gdzie nie było ono tak umocnione. A Wenecjanie, którzy lepiej znali morze powiedzieli, że jeśli tam się udali, to nurt zniósłby ich w dół Ramienia, i nie mogliby zatrzymać statków. I wiedźcie, że byli tam tacy, którzy chcieli, by nurt lub wiatr zabrał statki w dół Ramienia: i to nie pociągało tych, którzy chcieli odejść z tej ziemi i wyruszyć w drogę, i nie było to czymś niezwykłym, gdyż byli w bardzo wielkim niebezpieczeństwie.

[240]

Dość powiedziano za i przeciw, lecz koniec narady był taki, że znów nazajutrz przygotują swą rzecz, na sobotę i na całą niedzielę, a w poniedziałek ruszą do ataku, powiążą po dwa nefy, na których były drabiny: tak zaatakują dwoma nefami jedną wieżę, ponieważ widzieli, że tego dnia nie mogli szturmować jednym nefem jednej wieży, tak było to zbyt trudne każdemu w pojedynkę, gdyż tych na wieżach było więcej niż tych na drabinach, i ponieważ była to dobra propozycja, gdyż większym obciążeniem na jedną wieżę były dwie drabiny niż jedna. Tak jak postanowiono, uczyniono; i tak oczekiwali w sobotę i niedzielę.

[241]

Cesarz Murzuflos z całą swoją siłą przybył by rozłożyć przed atakiem w jedno miejsce i rozbił swe czerwone namioty. Tak odłożono sprawę aż do poniedziałku; a wówczas uzbroili się ci na nefach i na huissach i ci na galerach. A ci z miasta nękali ich mniej, niż czynili to wcześniej – tak byli ufni – bo na wieżach i na murach było pełno ludzi. I wówczas rozpoczął się atak, gwałtowny i niezwykły; a każdy statek ruszał do szturm prosto przed siebie. Hałas bitwy był tak wielki, że zdawało się, iż ziemia drży.

[242]

Tak długo trwał szturm, dopóki nasz Pan [nie] dał im wiatru, który zwał się Boreaszem, i przygnał tak blisko nefy i okręty do brzegu, dwa nefy, które były związane razem, z których

jeden miał miano Pielgrzym, a drugi Raj, przybliżyły się do jednej wieży z jednej i z drugiej strony, jak dał Bóg i wiatr, że drabiną z Pielgrzymą uchwycili wieżę. I natychmiast jeden Wenecjanin i jeden rycerz z Franków, który zwał się Andrzej z Durboise weszli na wieżę, a inni ludzie zaczęli wchodzić za nimi. Tak ci na wieży zostali rozbici i uciekli.

[243]

Kiedy zobaczyli to rycerze, którzy byli na huissach, zeszli na ląd i ustawili drabiny pod murami i na siłę wspinali się na mury; i zdobyli dobrze cztery wieże. I zaczęli szturmować z nef, i z huiss, i z galer, kto jak mógł najlepiej. I wyłamali dobrze trzy bramy, i weszli do wnętrza [miasta]; i rozpoczęli wyprowadzać konie z huiss, a rycerze poczęli je dosiadać i pogalopowali prosto do obozu cesarza Murzuflosa. A jego oddziały stały rzędem przed jego namiotami; i gdy zobaczyli nadjeżdżających rycerzy na koniach poszli w rozsypkę, a cesarz uciekł ulicą do pałacu Bukoleon.

[244]

Wówczas widzielibyście zabijanych Greków, i zdobyte konie i stępaki, muły i mulice, i inne mienie. A zabitych i rannych było tam tylu, że nie było ni końca ni miary. Wielka część znacznych ludzi Grecji ruszyła ku bramie Blacherny. I wieczór był już późny, a ci z wojska zaprzestali walczyć i zabijać. I tak ci [pielgrzymi], którzy byli w Konstantynopolu, zaczęli się zbierać na jednym wielkim placu; i powzięli decyzję, że zaobozują blisko murów i wież, które zdobyli, gdyż nie wierzyli, że mogą opanować w miesiąc miasto z silnymi pałacami, silnymi kościołami i ludźmi, którzy byli wewnątrz. Jak było postanowione, tak uczynili.

[245]

Tak rozłożyli się przed murami i przed wieżami, blisko swoich statków. Hrabia Baldwin z Flandrii i Hainaut, rozłożył się w czerwonych namiotach cesarza Murzuflosa, które ten pozostawił, a Henryk, jego brat, [rozłożył się] przed pałacem Blacherna; Bonifacy, markiz z Montferrat i jego ludzie [rozłożyli się] na obszarze miasta. Tak wojsko rozłożyło się, jak słyszeliście, Konstantynopol zdobyto w poniedziałek przed Niedzielą Palmową. A hrabia Ludwik z Blois i Chartres marniał całą zimę na gorączkę malaryczną i nie mógł się uzbroić. Wiedźcie, że było to bardzo wielką stratą dla całego wojska bowiem był on wielce dobrym rycerzem, a leżał na [pokładzie] jednej huissy.

[246]

Tak całą noc wojsko odpoczywało, gdyż było bardzo utrudzone. Lecz cesarz Murzuflos nie próżnował, ale zgromadził wszystkich swoich ludzi i powiedział, że pójdą zaatakować Franków. Lecz nie uczynił tak jak powiedział, ale pogalopował ku innym ulicom, bardziej oddalonym od wojsk, i przybył do bramy nazywanej Złotą Bramą. Przez nią wyjechał i zbiegł z miasta, a potem uciekał jak tylko mógł, a nasi z obozu nic o tym nie wiedzieli.

[247]

Tej nocy, od strony leży Bonifacego, markiza z Montferrat, nie wiadomo, jacy ludzie, obawiając się by nie zaatakowali ich Grecy, podłożyli ogień pomiędzy nimi a Grekami. I miasto zaczęło płonąć, a ogień był bardzo silny i gorzał całą noc, i nazajutrz aż do wieczora. I to był trzeci pożar, który wybuchł w Konstantynopolu, od kiedy Frankowie weszli w tę ziemię. I spłonęło wiele domów, więcej niż w trzech największych miastach królestwa Francji.

[248]

Minęła noc, i nastał dzień, był to wtorkowy ranek. I wtenczas uzbroiło się całe wojsko, i rycerze, i żołnierze i każdy stanął w swoim oddziale; i wyszli ze swych leży i myśleli, że znajdą największe oddziały, niżli dotąd, nie wiedzieli jednak, że cesarz zbiegł tego dnia. Tak nie znaleźli nikogo, przeciw komu mogliby walczyć.

[249]

Markiz Bonifacy z Montferrat pogalopował wzdłuż całego morza, prosto na Bukoleon. A kiedy tam przybył, wydano mu pałac wraz z tymi, którzy tam byli chroniąc swe życie. Znalazł tam najznakomitsze damy świata, które schroniły się w pałacu: znalazł tam siostrę króla Francji⁴, która była także cesarzową, i siostrę króla Węgier, która również była onegdaj cesarzową⁵, i wiele znacznych dam. O skarbie, który był w tym pałacu nie uchodzi mówić, gdyż był taki, iż nie miał ani liczby, ani miary.

[250]

Wtedy, gdy Bukoleon poddał się markizowi Bonifacemu z Montferrat, Blacherny poddały się Henrykowi bratu hrabiego Baldwina z Flandrii, za życie tych, którzy w nim byli: [Henryk]

---

⁴ Mowa o Agnieszce, córce Ludwika VII, żonie cesarza Andronika; za: Geoffroy de Villehardouin, *Zdobycie Konstantynopola...*, s. 92, przyp. 503.

⁵ Chodzi o Marię (Małgorzatę), siostrę króla Węgier Emeryka i córkę Beli III. Była ona wdową po cesarzu Izaaku II; za: Geoffroy de Villehardouin, *Zdobycie Konstantynopola...*, s. 92, przyp. 504.

znalazł skarby nie mniejsze, niż te w Bukoleonie. Każdy obsadził swymi ludźmi pałac, który mu się poddał i strzegł skarbcza. A inni ludzie rozbiegli się po mieście dość zagarniając; a zdobycz była tak wielka, że nikt nie mógłby wam powiedzieć do końca, ile [było] złota, i srebra, i naczyń, i drogocennych kamieni, i satyny, i materii z jedwabiu, i popielatych futer z popielic i z gronostajów, i wszystkich bogactw, jakie tylko były na ziemi. I zgodnie z prawdą, dobrze świadczy Geoffroy z Villehardouin, marszałek Szampanii, że od kiedy istnieje świat, nie było tylu zdobyczy w jednym mieście.

[251]

Każdy wziął sobie mieszkanie, jak mu się podobało, a było ich dość. Tak rozłożyło się wojsko pielgrzymie i Wenecjanie. I była wielka radość z zaszczytu i wiktorii, którą dał im Bóg, gdyż ci którzy byli w ubóstwie byli [teraz] w bogactwie i luksusie. Tak była Niedziela Palmowa, a potem wielka Pascha, w tym zaszczycie i w tej radości, którą dał im Bóg. I dobrze winni byli to naszemu Panu, ponieważ pośród nich nie było więcej niż dwadzieścia tysięcy uzbrojonych ludzi, a dzięki pomocy Boga pokonali 400 tysięcy ludzi albo więcej, i najsilniejsze miasto na całym świecie, w wielkim mieście, i najlepiej umocnionym.

Słowniczek pojęć.

Geoffroy de Villehardouin – https://pl.wikipedia.org/wiki/Gotfryd_z_Villehardouin

Innocenty III, papież – <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Innocenty-III;3914818.html>

Filip August, król Francji – <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Filip-II-August;3900878.html>

Ryszard I Lwie Serce, król Anglii – <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Ryszard-I-Lwie-Serce;3970536.html>

Fulko z Neuilly – https://pl.wikipedia.org/wiki/Fulko_z_Neuilly [tu błędna data śmierci – 1201, zamiast 1202]

Piotr z Kapui – [https://pl.wikipedia.org/wiki/Pietro_Capuano_\(zm._1214\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/Pietro_Capuano_(zm._1214))

Mangonel – inaczej onagerł, rodzaj maszyny wojennej.

Nef – <https://sjp.pwn.pl/szukaj/nef.html>

Huisy – okręty żaglowe do przewozu koni lub dużych oddziałów piechoty. Za: Geoffroy de Villehardouin, *Zdobycie Konstantynopola...*, s. 12, przyp. 124.

Frankowie – tu: uczestnicy krucjaty pochodzący z zachodniej Europy.

Bukoleon – <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Bukoleon>

Blacherny – <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Blacherny;3878171.html>

Fief – lenno.

Ramię św. Jerzego – Bosfor. Za: Geoffroy de Villehardouin, *Zdobycie Konstantynopola...*, s. 187.

Aleksy V Murzuflos, cesarz bizantyjski – <https://zamki.name/kraje/bizancjum/aleksy5.php>

Stępak – <https://sjp.pwn.pl/slowniki/st%C4%99pak.html>

Baldwin I, cesarz Cesarstwa Łacińskiego – <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Baldwin-I;3873632.html>

Henryk Flandryjski, cesarz Cesarstwa Łacińskiego, brat Baldwina I – https://pl.wikipedia.org/wiki/Henryk_Flandryjski

Bonifacy z Montferratu – https://pl.wikipedia.org/wiki/Bonifacy_z_Montferratu

Ludwik I, hrabia Blois – [https://pl.wikipedia.org/wiki/Ludwik_I_\(hrabia_Blois\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/Ludwik_I_(hrabia_Blois))

Pytania do źródła:

Pytania dla uczniów szkoły średniej (poziom podstawowy):

1. Z inicjatywy którego papieża rozpoczęto przygotowania do IV krucjaty?
2. Kto był orędownikiem wyprawy?
3. Jak wyglądały przygotowania do IV wyprawy krzyżowej?
4. Co szczególnie zachęcało do udziału w krucjacie?
5. Co miało być rzeczywistym celem IV wyprawy?
6. W jaki sposób obie strony przygotowały się do obrony miasta?
7. Co świadczy o nieczystych intencjach krzyżowców?
8. W czym upatrywano przyczyny początkowego niepowodzenia uczestników wyprawy podczas oblężenia Konstantynopola?
9. W jaki sposób autor źródła odniósł się do rzezi mieszkańców Konstantynopola i splądrowania miasta?
10. Co na podstawie źródła można wywnioskować na temat roli Wenecjan w wyprawie?

Pytania dla uczniów szkoły średniej (poziom rozszerzony): pytania dla poziomu podstawowego, a ponadto:

1. Dlaczego IV krucjata posiada w historiografii skrajnie złe oceny?

Literatura pomocnicza:

Angold M., *Czwarta krucjata*, przeł. B. Spieralska, Warszawa 2006.

Browning R., *Cesarstwo Bizantyńskie*, przeł. G. Żurek, Warszawa 1997, s. 174–175

(<https://docer.pl/doc/nn5vnx>).

Czarnecki R.S., *IV wyprawa krzyżowa*, „Res Humana” 2004, nr 1/2, s. 15–18.

Meschini M., *204 – tajemnica IV wyprawy krzyżowej i podboju Konstantynopola*, przeł. M. Myczkowski, Kielce 2007 (<https://docer.pl/doc/ec8s58>).

Ostrogorski G., *Dzieje Bizancjum*, przeł. pod red. H. Evert-Kappesowej, Warszawa 1967, s. 332–334.

Pentek Z., *Geoffroy de Villehardouin. Rycerz i kronikarz IV czwartej wyprawy krzyżowej*, Poznań 1996.

Rek S., „*Partitio terrarum Imperii Romanie*” i markiz Bonifacy z Montferrat, „*Balcanica Posnaniensia*” 1989, t. 4, s. 69–78.

Wieszolek G., *IV krucjata na podstawie kronik Geoffroy’a de Villehardouin i Roberta de Clari. Jedno wydarzenie, różne spojrzenia*, Opole 2015 (praca magisterska)

(https://www.academia.edu/21561201/IV_krucjata_na_podstawie_kronik_Geoffroy_a_de_Villehardouin_i_Roberta_de_Clari._Jedno_wydarzenie_r%C3%B3%C5%BCne_spojrzenia).

Najważniejsze cezury:

W 1198, z którego posiadamy pierwsze informacje z omawianego źródła, Mieszko Stary odzyskał władzę w Krakowie, w którym będzie już panował do 1202 r. W tym roku rozpoczyna się także pontyfikat Innocentego III, za którego ma miejsce szczyt politycznej potęgi Kościoła. Wówczas również ma początek wojna domowa z Niemcami między Ottonem IV Welfem a Filipem Szwabskim z rodu Hohenstaufów, a Czechy zostały podniesione do rangi królestwa, dzięki koronacji Przemysła Ottokara I. W 1204 r., oprócz opisanego zdobycia Konstantynopola, Normandia przeszła pod panowanie Francji, a Innocenty III zatwierdził zakon kawalerów mieczowych.

Imię i nazwisko osoby opracowującej rekord: Karolina Maciaszek.